

Friesch Dagblad –
Ellen Stikkelbroeck –
09.12.2023

Hoe klonk kerstmuziek in de zeventiende eeuw? Holland Baroque laat het 14 december horen in de Grote- of Jacobijnerkerk in Leeuwarden waar *Sternstunde* in première gaat. Het is een van de vele concerten waaraan we ons de komende weken kunnen laven op weg naar Kerst.

Moeten we de tournee wel door laten gaan? Artistiek leiders Judith en Tineke Steenbrink van Holland Baroque hebben er even over getwijfeld toen de oorlog in Israël en Gaza uitbrak. „De zeventiende-eeuwse kerstmuziek is heel erg *feel good*, zo prachtig, zo stralend”, zegt Judith Steenbrink. „Kun je die nu wel ten gehore brengen? Het is toch een beetje alsof je een romantische komedie gaat kijken, terwijl de pleuris uitbreekt.” Al snel was het antwoord: ja, juist wel.

„We hebben de teksten van de liederen opnieuw bekeken en de oproep tot vrede klinkt daar zo sterk in door, die moeten we wel ten gehore brengen.” Het heeft iets wrangs, vindt Judith, dat driehonderd jaar geleden al zo’n oproep werd gedaan en er anno 2023 op veel plaatsen nog stéeds geen vrede is.

Er gaat een soort opdracht van die teksten uit, vindt ze. „*Sternstunde* is geen demonstratie tegen oorlog, maar de oproep tot vrede wordt wel heel duidelijk benadrukt. Wij lichten een aantal zinnen eruit met muzikale uitroepkens.”

Dat doet Holland Baroque samen met het Duitse solistencollectief Ensemble Polyharmonique. „Het is een internationaal gezelschap van mensen met verschillende nationaliteiten en geloven bij elkaar. Hopelijk gaat er een signaal uit van het feit dat wij dit samen doen.”

Rijke bezetting

De ensembles mogen dan duidelijke uitroeptekens willen zetten; in de basis is *Sternstunde* – een Duitse uitdrukking om een heel beslissend, indrukwekkend moment aan te duiden – een heel feestelijk concert. „Als je het kerstgevoel wil krijgen... nou, hierna heb je het, hoor.” Dat zit ’m in de zeventiende-eeuwse muziek. Die is zoals gezegd heel stralend. „De bezetting is rijk, met cornetten, trombone, luiten, harp, veel strijkers, dubbelkorige zang...”

„En we gebruiken een Zymbelstern. Dat is een zeventiende-eeuw instrumentje dat klinkt van: tingelingelingelingeling”, zingt Judith voor. „Het is een klein machientje dat ingebouwd zit in veel zeventiende-eeuwse orgels. Je kunt het aan- en uitzetten.” Door het jaar heen wordt het nauwelijks gebruikt, weet ze. „Maar met Kerstmis wordt het aangezet, om het kerstgevoel te versterken. We hebben er twee maanden naar gezocht, want we moesten iemand vinden die zo’n ding los had.” Dat is gelukt. Holland Baroque mag het lenen voor de kersttournee.

Nee, de componisten hebben de Zymbelstern niet voorgeschreven in hun muziek. „Maar als je zó in de zeventiende eeuw zit als wij, dan kun je ook je eigen keuzes maken en dit geluid toevoegen.”

Onbekende componisten

Tijdens het concert zullen twintig muziekstukken te horen zijn van bekende en minder bekende componisten. „Er zitten ook vier componisten bij van wie ik nog nooit had gehoord”, bekent Judith. En dat terwijl ze toch gespecialiseerd is in barokmuziek. Hoe dat kan? „Nederland en Duitsland hebben uitzonderlijk veel kerstliederen.”

Bovendien werken ze dit jaar met een andere bezetting dan de vorige keren. „Met een ensemble van acht zangers kun je heel goed iets doen met dubbelkorigheid.” Specifiek met die bril op dook ze de muziekbibliotheken in; met name de Duitse, aangezien die muziek Polyharmoniques specialiteit is.

„Online is alles te vinden. Geweldig. Binnen drie klikken met je muis zit je in zeventiende-eeuws handschriften en kun je inzoomen tot de kleinste millimeter. Internet is echt een goudmijn. Je hoeft niet meer te reizen. Het is kachel aan, laptop open en voor je het weet zit je in een bieb in Zuid-Duitsland.”

Sebastian Knüpfer, Michael Lohr, Sethus Calvisius en Thomas Popelius; Judith had er nog nooit van gehoord. „En die schreven echt mooi werk hè, van hoge kwaliteit, anders gaan wij het natuurlijk niet uitvoeren. Ik vind het prachtig dat er altijd weer wat nieuws te ontdekken is.”

Niet vreemd

Er mogen dan voor haar onbekende componisten zijn opgedoken; zeventiende-eeuwse kerstmuziek in het algemeen klinkt ons helemaal niet zo vreemd in de oren. „Heel veel kerstliederen die we nu nog kennen zijn heel oud. Ze gaan vaak terug op zeventiende-eeuwse melodieën.” In die tijd leefde live muziek enorm. „Er was natuurlijk nog geen radio. Mensen zongen in de kerk, in de kroeg en op straat.”

Rond Kerst was er het fenomeen Cantione Natalis: mensen, met name ook kinderen, gingen zingend langs de deuren, zoals nu gebeurt met Sint Maarten. Zo ontstond er een uitgebreide liederentraditie. „Barokke componisten namen die liederen vaak als basis

voor hun composities. De zeventiende-eeuwse kersttraditie is een mengsel van kerkmuziek en een volks karakter.”

Hoewel Holland Baroque en Ensemble Polyharmonique geen standaard kerstliedjes op het programma hebben staan, moeten de luisteraars dan ook niet verbaasd zijn als ze af en toe bekende melodieën langs horen komen. „*Vom Himmel hoch da komm Ich her*”, zingt Judith. „*Of Wie schön leuchtet den Morgenstern* en *Gelobet seist Du Jesu Christ* ; de teksten zijn misschien niet meteen bekend, maar de melodieën gaan mensen vast herkennen.”

Het kerstconcert volgt het hele kerstverhaal via de muziek van vijftien verschillende componisten. „Ook als je de teksten niet allemaal kunt volgen, omdat je geen Duits spreekt, kun je het verhaal begrijpen. Typisch aan de zeventiende eeuw is dat gevoelens muzikaal worden uitgebeeld. Dus je hoort het als het ware als de herders om de kribbe zitten.” Zo wordt de luisteraar helemaal het kerstverhaal ingezogen. Judith Steenbrink weet het zeker: van *Sternstunde* krijg je „heel erg een kerstgevoel”.

Sternstunde van Holland Baroque en Ensemble Polyharmonique is 14 december te beluisteren in de Grote- of Jacobijnerkerk in Leeuwarden en toert tot Kerst door het hele land.

